

Morphological structure of verbs in Old and New Germanic languages. A comparative study from Gothic to Early-New-High German

Summary

In the monograph on “Morphological structure of verbs in Old and New Germanic languages. A comparative study from Gothic to Early-New-High German”, the structure of the verb forms with its development from Gothic has been described, which best documents the general Germanic state, through the old and Middle-High-German stages, up to the Early-New-High-German stage. Particular attention has been paid to flexographic indicators in the narrower range, i.e. flexographic elements indicating numbers and/or persons categories, not limited to traditional endings, but widening the perspective of the so-called internal flexion, i.e. alternations with varying degree of intensity, occurring in the core or root of the verb, depending on the stage of language development. Indicators of other grammatical categories, i.e. elements indicating mode and time categories, are the subject of consideration in the work, provided that their distinction is conditioned by obtaining inflection indexes in a narrower range. The main intention of the work is a precise description and a clear representation of the development of inflected elements along with their status (indicator of number and/or person). Nevertheless, an attempt is made to achieve consistency and transparency in the area of terminology due to the large variation in nomenclature in the relevant reference literature. The subject matter of the study of such a specific scientific problem is thus the synthetic verbal forms, whereas the analytical forms, i.e. the genesis of their origin and structure, are not taken into account. The synthesized forms of double figures and passive forms were also excluded from the analysis because they lack the equivalent in synthetic forms of German at various stages of its development. The paradigm of imperative mode is in turn limited to forms of the 2nd person of singular and plural.

The division of the verb forms of the East Germanic dialect as Gothic and German at various stages of development is based, in essence, on the innovative model of linguistic analysis by Józef Darski (1987, ²2004, 2010), which, due to its synchronous character, under this elaboration, is adapted for diachronic studies. While the two-part Darski model can be successfully applied in the analysis of the structure of verbal forms in texts from the Middle and Early-New-High German phases, yet in generally applied structure of the general and pregerman word forms (Rix 1992: 190–192, Meier-Brügger 2002: 166), the model for Gothic and Old-High-German is modified to encompass threeparts. Due to the importance of phonological measures in the area of morphology, the indicators of the

number and/or person of the verb forms are derived, in accordance with the principle of morphonology (Trubetzkoy 1931), at the phonological level.

The analysis of linguistic measures encoding the number category and/or person is based on the limited body of texts for Gothic language and the individual stages of the development of the German language as a group of dialects. The Gothic one, as the oldest, attested by extensive communication the Germanic language, is located temporarily between the II and the IX/X century AD. The texts used in the work were written in the IV century as translations, which in the VI/VII century were re-written. The time frame of the Old-High-German language is set between the VIII and XI centuries. The verb forms of the Medium-High-German stage come from messages from the period between 1050 and 1350. Finally, the Early-New-High-German stage is between 1350 and 1650/1700.

The Gothic corpus includes part of the translation of the Gothic bible (V-VII, AD) in the electronic version under the Wulfila project (<http://www.wulfila.be>), based on the 1921 edition of the Streitberg's bible. Here, verbal forms found in the various Gospels of the New Testament and the letters of St. Paul are analyzed. The research material in the case of the Old-High-German is a translation of the Harmonized Gospel of the Tatian Syrian (circa 830), developed under the Titus project (<http://titus.uni-frankfurt.de/indexe.htm>), on the basis of Sievers' 1892 edition. In order to be able to formulate adequate statements about the flexion for the Medium and Early-New-High-German stages, it would be appropriate to include all the manuscripts from these stages in view of the diversity resulting from the variable time, place, social layer/social group, and type of text. Because this is not possible within this analysis, ten (for Mid-High-German) and fifteen (for Early-New-high-German) stages were selected for quantitatively and qualitatively similar research material. Texts were prepared within the framework of electronic corpuses for these stages of German development, i.e. REM ("Referenzkorpus Mittelhochdeutsch", <https://www.linguistics.ruhr-uni-bochum.de/rem/>) for Middle- and "Das Bonner Frühneuhochdeutschkorpus" (<https://korpora.zim.uni-duisburg-essen.de/Fnhd/>) for Early-New-High-German.

The results of the analysis of verbal forms in Gothic and individual stages of German development are presented systematically in chapters 2-5. The analytical part begins with an analysis of the structure of Gothic verbal forms (Chapter 2), followed by a description of verbal forms and their constituent parts at various stages of German development (Old (Chapter 3), Medium (Chapter 4) and Early-New -High-German (Chapter 5)). Individual chapters show a substantially similar structure, namely, after presenting different, depending on mode and/or time, verb cores, the inflection element is derived and described in a narrower sense, i.e., the category indicators of the number and/or the person are given. The differences in chapter construction are the result of the dominant verb structure, depending on the stage of development of three- (gothic and High-German) or two-part (medium- and Early-New-High-German), which is also reflected in the titles of subsections.

The Darski model proves to be a useful instrument in determining the constituent parts of verb forms, which, at the same time, enables consistent, reliable and historically accurate description of their functions. Owing to its universality and its high degree of generalization, the model provides the possibility of a coherent treatment of equivalent phenomena within function, which are often discussed individually in the relevant liter-

ature. Consequently, traditional endings within function correspond to the alternations occurring in the core or root of the verb; however their coexistence may on the one hand help provide the definition of their specific function (alternation in the vertebral core/ root as indicator of the number, the ending as a person's indicator) or, on the other hand, it may cause the accumulation of language means indicating number and person in one verbal form. Diachronic analysis of flexographic elements shows how the simplification of endings and their unification within a given paradigm, as well as between paradigms, lead to the shift of coding of grammatical information toward the core. On the other hand, you can observe how the function of specific alternations is significantly reduced or emphasized.

Struktura morfologiczna czasowników w językach staro- i nowogermańskich. Badanie porównawcze od gockiego po wczesno-nowo-wysoko-niemiecki

Streszczenie

W ramach monografii pt.: „Struktura morfologiczna czasowników w językach staro- i nowogermańskich. Badanie porównawcze od gockiego po wczesno-nowo-wysoko-niemiecki” została opisana struktura form czasownikowych wraz z jej rozwojem od gockiego, który najlepiej dokumentuje stan ogólnogermański, poprzez etapy staro- i średnio-wysoko-niemiecki, aż do stanu wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego. Szczególną uwagę poświęcono przy tym wskaźnikom fleksji w węższym zakresie, tj. elementom fleksyjnym wskazującym na kategorie liczby i/lub osoby, nie ograniczając się przy tym do tradycyjnych końcówek, lecz poszerzając perspektywę o tzw. fleksję wewnętrzną, tj. alternacje o różnym w zależności od etapu rozwoju języka stopniu natężenia zachodzące w rdzeniu czy korzeniu czasownika. Wskaźniki pozostałych kategorii gramatycznych, tj. elementy wskazujące na kategorie trybu i czasu, stanowią o tyle przedmiot rozważań w pracy, o ile ich wyróżnienie warunkuje pozyskanie wskaźników fleksji w węższym zakresie. Główną intencją pracy jest precyzyjny opis oraz przejrzyste przedstawienie rozwoju elementów fleksyjnych wraz z ich statusem (wskaźnik liczby i/lub osoby). Nie mniej istotna jest próba osiągnięcia spójności i transparentności w obszarze terminologicznym ze względu na dużą rozbieżność nomenklatury w literaturze fachowej. Przedmiot badań tak określonego problemu naukowego stanowią tym samym syntetyczne formy czasownikowe, natomiast formy analityczne, tj. geneza ich powstania oraz struktura nie zostają uwzględnione. Z analizy wykluczono także syntetyczne gockie formy liczby podwójnej oraz formy pasywne, ponieważ nie mają odpowiednika w syntetycznych formach języka niemieckiego w poszczególnych etapach jego rozwoju. Paradigmat trybu rozkazującego zostaje z kolei ograniczony do form 2 osoby liczby pojedynczej i mnogiej.

Podział form czasownikowych dialektu wschodnio-germańskiego jakim jest gocki oraz języka niemieckiego w poszczególnych etapach rozwoju bazuje zasadniczo na innowacyjnym modelu analizy lingwistycznej Józefa Darskiego (1987, ²2004, 2010), który ze względu na swój synchroniczny charakter w ramach niniejszej rozprawy zostaje zaadaptowany do badań diachronicznych. O ile dwuczęściowy model Darskiego można z powodzeniem zastosować w analizie struktury form czasownikowych w tekstach z etapów średnio- i wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego, o tyle, zgodnie z ogólnie przyjętą strukturą słowoform ogólno- czy pragermańskich (Rix 1992: 190–192; Meier-Brügger 2002: 166), model dla języka gockiego i staro-wysoko-niemieckiego zostaje zmodyfikowany do

trójczęściowego. Ze względu na ważkość środków fonologicznych w obszarze morfologii wskaźniki liczby i/lub osoby form czasownikowych pozyskiwane są, zgodnie z zasadą morfonologii (Trubetzkoy 1931), na płaszczyźnie fonologicznej.

Analiza środków językowych kodujących kategorię liczby i/lub osoby przebiega na podstawie ograniczonego korpusu tekstów dla języka gockiego oraz poszczególnych etapów rozwoju języka niemieckiego traktowanych jako grupy dialektów. Gocki jako najstarszy, zaświadczony obszernym przekazem język germański, jest umiejscawiany czasowo między II a IX/X wiekiem naszej ery. Wykorzystane w pracy teksty powstały w IV wieku jako tłumaczenia, które w VI/VII wieku zostały ponownie spisane. Ramy czasowe języka staro-wysoko-niemieckiego ustalane są na okres między VIII a XI wiekiem. Formy czasownikowe etapu średnio-wysoko-niemieckiego pochodzą z kolei z przekazów z okresu między 1050 a 1350 rokiem. Ostatecznie etap wczesno-nowo-wysoko-niemiecki to okres między 1350 a 1650/1700 rokiem.

Gocki korpus stanowią fragmenty tłumaczenia biblii gockiej (V-VII w.n.e.) w wersji elektronicznej, opracowanej w ramach projektu *Wulfila* (<http://www.wulfila.be>) na podstawie wydania biblii Streitberga z 1919 roku. Analizie poddano formy czasownikowe występujące w poszczególnych ewangeliach Nowego Testamentu oraz listach św. Pawła. Materiał badawczy w przypadku staro-wysoko-niemieckiego stanowi tłumaczenie Harmonii Ewangelii Taczana Syryjczyka (ok. 830 r.) opracowanej w ramach projektu *Titus* (<http://titus.uni-frankfurt.de/indexe.htm>) na podstawie wydania Sieversa z 1892 roku. Aby móc sformułować adekwatne wypowiedzi na temat środków fleksji dla etapu średnio- i wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego należałoby, ze względu na różnorodność wynikającą ze zmiennych czas, miejsce, warstwa społeczna/grupa społeczna i rodzaj tekstu, uwzględnić wszystkie rękopisy z tychże etapów. Ponieważ w ramach niniejszej pracy nie jest to możliwe, dokonano wyboru dziesięciu (dla etapu średnio-wysoko-niemieckiego) i piętnastu (dla etapu wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego), by uzyskać ilościowo i częściowo jakościowo podobny materiał badawczy. Teksty zostały opracowane w ramach korpusów elektronicznych dla tych etapów rozwoju języka niemieckiego, tj. REM („Referenzkorpus Mittelhochdeutsch”, <https://www.linguistics.ruhr-uni-bochum.de/rem/>) dla etapu średnio- oraz „Das Bonner Frühneuhochdeutschkorpus” (<https://korpora.zim.uni-duisburg-essen.de/Fnhd/>) dla etapu wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego.

Wyniki przeprowadzonej analizy form czasownikowych w języku gockim i poszczególnych etapach rozwoju języka niemieckiego przedstawiono systematycznie w rozdz. 2–5. Część analityczną rozpoczyna analiza struktury gockich form czasownikowych (rozdz. 2), po której następuje opis form czasownikowych i ich części składowych w poszczególnych etapach rozwoju języka niemieckiego (staro- (rozdz. 3), średnio- (rozdz. 4) i wczesno-nowo-wysoko-niemieckiego (rozdz. 5)). Poszczególne rozdziały wykazują zasadniczo podobną budowę, tj. po przedstawieniu różnych w zależności od trybu i/lub czasu rdzeni czasownika zostają wyodrębnione i opisane element fleksji w węższym ujęciu, tj. wskaźniki kategorii liczby i/lub osoby. Różnice w budowie rozdziałów są wynikiem dominującej w zależności od etapu rozwoju trój- (gocki i staro-wysoko-niemiecki) lub dwuczłonowej (średnio- i wczesno-nowo-wysoko-niemiecki) struktury czasownika, co znajduje także wyraz w tytułach podrozdziałów.

Model Darskiego okazuje się nośnym instrumentarium w ustalaniu części składowych form czasownikowych, który przy tym umożliwia niesprzeczny, rzetelny oraz właściwy historycznie opis ich funkcji. Dzięki swojej uniwersalności i wysokiemu stopniu uogólnie-

nia model daje możliwość spójnego traktowania ekwiwalentnych w funkcji zjawisk, które w literaturze fachowej niejednokrotnie omawiane są z osobna. Tym samym tradycyjne końcówki odpowiadają w funkcji alternacjom zachodzącym w rdzeniu czy korzeniu czasownika, przy czym ich współwystępowanie może z jednej strony doprowadzić do określenia ich funkcji szczegółowej (alternacja w rdzeniu/korzeniu czasownika jako wskaźnik liczby, końcówka jako wskaźnik osoby) lub z drugiej strony powodować nagromadzenie w jednej formie czasownikowej środków językowych wskazujących na liczbę i osobę. Analiza diachroniczna elementów fleksyjnych ukazuje jak symplifikacja końcówek oraz ich ujednoczenie tak wewnątrz danego paradygmatu jak i między poszczególnymi paradygmatami doprowadzają do przesunięcia kodyfikacji informacji gramatycznych na rdzeń. Z drugiej strony można zaobserwować jak funkcja określonych alternacji ulega znacznemu ograniczeniu lub uwydatnieniu.

